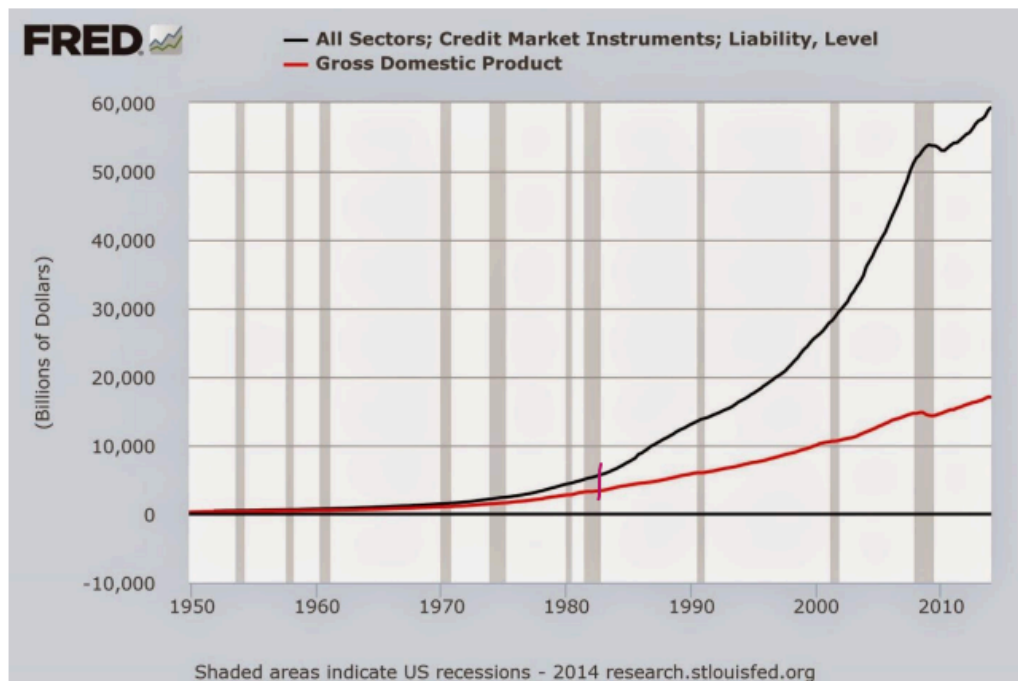

Nousukausi

1980-luvun taloudellinen nousukausi sai alkunsa Yhdysvalloista. Ronald Reagan nousi Yhdysvaltojen presidentiksi vuonna 1981, ja hänen hallintonsa teki merkittäviä muutoksia muun muassa pankkisektoria ja luotonantoa säätelevään lainsäädäntöön. Näin käynnistyi niin sanottu helpon rahan ja velan aikakausi, josta silloinen Ison-Britannian pääministeri Margaret Thatcher sekä koko Eurooppa ottivat mallia muutaman vuoden viiveellä. Suomessakin sai isoja lainoja pelkästään sillä, että oli pulssi. Linja-autojen mainokset kehoittivat hakemaan taskurahaa.

Oheinen kaavio havainnollistaa Yhdysvaltojen bruttokansantuotteen ja valtion velkaantumisen kehitystä. Kaaviosta käy ilmi, että viimeisten vuosikymmenten kasvu on perustunut pitkälti velkavipuun. Ilmiötä on helppo ymmärtää vertaamalla mustaa viivaa Bruttokansantuote (BKT) ja punaista viivaa; valtion-, rahoitusalan yritysten- ja muiden yritysten rahoitusvelan määrään. Velka on kasvanut jyrkästi, kun taas BKT on noussut huomattavasti maltillisemmin. Helppo rahapolitiikka kiihtyi selvästi 1980-luvun alussa samaan aikaan, kun Reagan astui virkaansa.

Herää väistämättä kysymys: onko tällainen kehitys järkevää, ja voiko se jatkua loputtomiin? Jokainen terveeseen järkeen nojaava ymmärtää, ettei jatkuva velkaantuminen voi jatkua ikuisesti. Jossain vaiheessa velan ja tulojen on jälleen lähennyttävä toisiaan. Tämä voi tapahtua joko tulojen merkittävän kasvun tai velkojen purkamisen kautta.

Historiallisesti velkojen purkaminen on usein tapahtunut syvien talouskriisien ja lamojen kautta. Käytännössä velkoja kuitenkin pyyhitään pois lähinnä valtioiden ja pankkien välillä. Pien- ja keskisuurten yritysten velat sekä kansalaisten auto-, kulutus- ja asuntolainat eivät katoa mihinkään. Ne maksetaan aina takaisin – kansalaiset maksaa aina.

Ennen kuin päättäjät ovat valmiita hyväksymään tämän todellisuuden, he pyrkivät ylläpitämään velkakierrettä kaikin mahdollisin keinoin: rahaa painetaan lisää, velkaa otetaan lisää ja korkotaso pidetään alhaalla. Kun nämä keinot eivät enää riitä, katse kohdistuu kansalaisten säästöihin ja eläkkeisiin. Vasta viimeisenä vaihtoehtona annetaan järjestelmän romahtaa, mikä merkitsee laajaa epävarmuutta ja syvää lamaa.

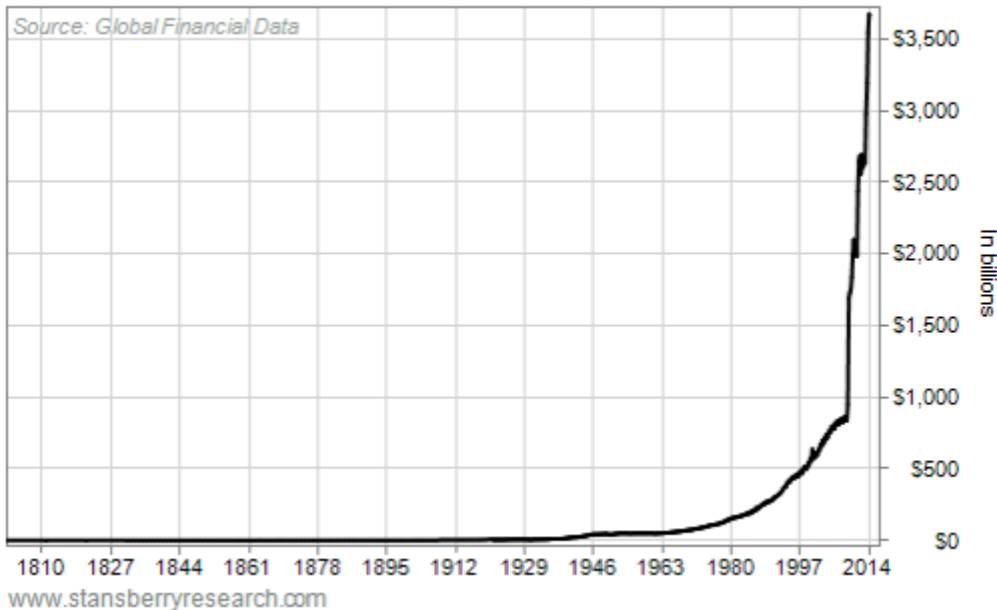
Rahan painaminen

Yhdysvalloissa rahaa on painettu ennennäkemättömiä määriä. Uusien dollareiden virta on hyödyttänyt erityisesti köyhimpiä sosiaaliturvan kautta ja varakkaimpia rahoitusmarkkinoiden nousun kautta, kun taas keskiluokan reaalitytulot ovat monin paikoin heikentyneet. Useat asiantuntijat ovat varoittaneet, että tällä kehityksellä voi olla vakavia seurauksia Yhdysvalloille ja koko maailmantaloudelle.

Keväällä 2014 myös Euroopan keskuspankki viestitti mahdollisuudesta siirtyä entistä kevyempään rahapolitiikkaan. Samankaltaisia toimia on nähty myös Kiinassa.

Federal Reserven rahavarannon kehitystä kuvaava käyrä osoittaa, kuinka rahan määrä on kasvanut voimakkaasti viime vuosikymmeninä. Monetary Base tarkoittaa kullakin hetkellä saatavilla olevan rahan kokonaismäärää. Erityisesti huomio kiinnittyy taas Reaganin aikaan, käyrän nousun kiihtymiseen 1980-luvun alussa. On aiheellista kysyä, näyttääkö tämä kehitys terveeltä ja hallitulta pitkällä aikavälillä.

Federal Reserve Monetary Base

Velka

Yhdysvaltojen valtionvelka kasvoi ensimmäisten noin 200 vuoden aikana, vuoteen 1976 mennessä, alle yhteen biljoonaan (triljoonaan) dollariin. Kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 1986, velka oli jo noussut noin kahteen biljoonaan dollariin. Vuonna 2000 se oli kasvanut yli viiteen biljoonaan dollariin.

Viime vuosikymmeninä velkaantuminen on kiihtynyt voimakkaasti, ja nykyisin Yhdysvaltojen valtionvelka on noussut jo yli **35 biljoonaan dollariin**. Tämä tarkoittaa, että valtaosa viimeisten vuosikymmenten talouskasvusta on rahoitettu velalla.

Vertailun vuoksi Suomen vuotuinen bruttokansantuote on noin vain 200 miljardia euroa.

Yhdysvaltojen ja koko maailman viimeisten vuosikymmenten nousukausi on rahoitettu kiihtyvällä velalla. Yhdysvaltojen valtion oma kirjanpitovirasto on varoittanut toistuvasti tilanteen kestättömyydestä. Velkaantuminen on jatkunut hallinnosta toiseen.

Presidentti Barack Obaman kaudella velan määrä kasvoi merkittävästi. Hän kritisoi vaalikampanjassaan edeltäjiensä velanottoa ja lupasi hillitä sitä, mutta käytännössä velka lähes kaksinkertaistui hänen presidenttikautensa aikana.

Yksikään poliitikko ei uskalla katkaista velkakierrettä, koska se merkitsisi poliittista itsemurhaa. Olemme tottuneet runsauden aikaan. Jos joku poliitikko puhuu vyön kiristämisestä, hänet korvataan helposti toisella, joka lupaa hyvien aikojen jatkuvan. Lopulta myös äänestäjät kantavat vastuuta tästä kehityksestä.

Suomen velka

Valtiovarainministeriön kaaviot Suomen valtionvelasta osoittavat, että velkaantuminen alkoi vähitellen 1980-luvulla ja kiihtyi erityisesti 1990-luvun alun laman seurauksena. Nykytilannetta pahentaa lisäksi se, että bruttokansantuote on heikentynyt suhteessa velkaan. Tämä vastaa tilannetta, jossa yksilön velat kasvavat samalla kun tulot pienenevät.

Matti Laitisen vuonna 2011 Ylen sivustolla julkaistu blogikirjoitus havainnollistaa, kuinka lähes velaton Suomi ajautui nykyiseen velkatilanteeseen. Julkisten menojen osuus bruttokansantuotteesta kasvoi tasaisesti 1960-luvulta lähtien, samalla kun veroaste nousi ja velkaa otettiin myös hyvinä vuosina.

Hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen on ollut monin tavoin perusteltua ja tarpeellista, mutta sen rahoittaminen on tullut vuosi vuodelta kalliimmaksi. Sosiaaliturvan, terveydenhuollon ja koulutuksen menot kasvoivat voimakkaasti, samoin työeläkejärjestelmän kustannukset. Etuuksia ja velvoitteita lisättiin usein ilman pitkän aikavälin rahoitussuunnitelmaa.

Puoluekentällä vallassa olivat pitkään samat suuret puolueet, ja etuuksia jaettiin usein poliittisen suosion varmistamiseksi. Talouden tasapainottaminen on poliittisesti vaikeaa.

Erilaista politiikkaa

Ron Paul on ollut ehdokkaana Yhdysvaltojen presidentinvaaleissa ja edustaa voimakkaasti rajattua hallintoa, yksilönvapauksia ja vakaata rahapolitiikkaa. Hänen näkemyksensä poikkeavat jyrkästi nykyisestä talous- ja hallintomallista, ja monet asiantuntijat pitävät hänen ajatuksiaan harkitsemisen arvoisina.

Myös Euroopassa ja Suomessa on poliitikkoja, joilla olisi uusia ja terveempiä ideoita talouden tasapainottamiseksi. Usein he jäävät kuitenkin marginaaliin, sillä valta ja näkyvyys ovat puolueilla ja medialla.

On aika pohtia tarkemmin, ketä äänestämme ja millaista talouspolitiikkaa haluamme. Velkataakkaa ei voi kasvattaa loputtomiin ilman seurauksia. Jos Yhdysvaltojen velkaongelmat kärjistyvät, vaikutukset tuntuvat koko maailmassa – myös Suomessa.

UAD-malli.org